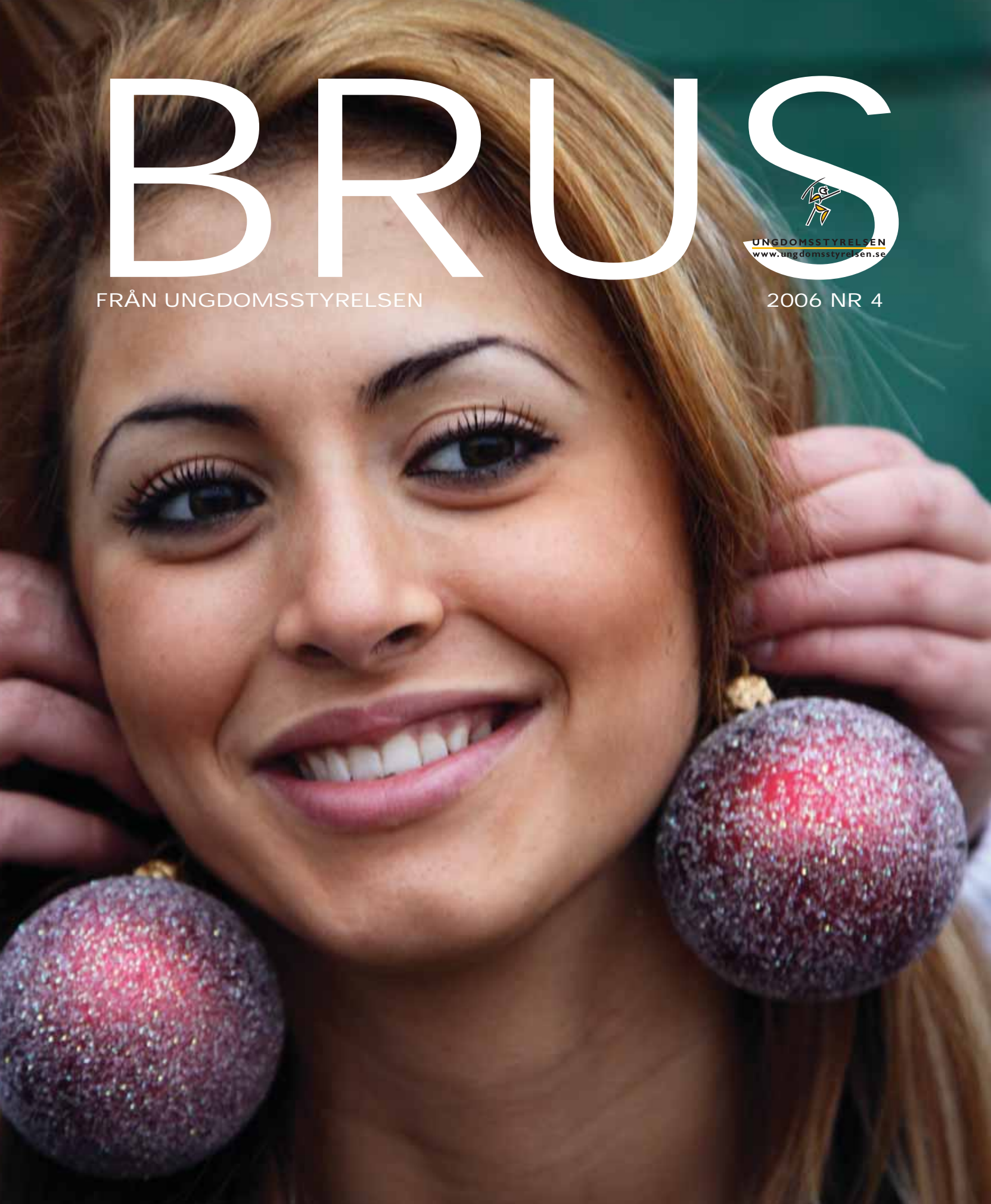

BRUS

FRÅN UNGDOMSSTYRELSEN

2006 NR 4

I DETTA NUMMER: KULTUR OCH FRITID PÅ OLIKA VILLKOR •
FUNKTIONSHINDRADE + ICKE FUNKTIONSHINDRADE = ALLA VINNARE
• LÅT INTE MATEN TYSTA MUN! • HÅRD SOCIAL KONTROLL - MÅNGA
TJEJERS VARDAG • **NOTISER SID 11 OCH 12**

UNGDOMSTID

NAMN: MIKAEL NIEMI
YRKE: FÖRFATTARE
FÖDD: 1959

Barbro Kristiansson
handläggare
Ungdomsstyrelsen

SOCIAL KONTROLL ELLER GODA RELATIONER

Vad är det egentligen som driver yrkesarbetande och ideella krafter till att engagera sig i ungdomsfrågor? Anledningarna till det kan förstås vara skiftande. Det kan vara ett sätt att få egen bekräftelse på att vara behövd och omtyckt, att få ge utlopp för egna fritidsintressen eller att få gottgöra en egen trasslig uppväxt. Det kan också vara ett allmänt socialt eller politiskt engagemang som driver.

Oavsett anledning till intresset är det viktigt att man är på det klara med vilka mål som förväntas bli uppfyllda i det arbete man bedriver.

Mitt sociala engagemang har lett till att jag har arbetat med ungdomsfrågor på alla nivåer inom den kommunala sektorn. Sedan i våras arbetar jag med satsningen *Förebyggande och främjande ungdomsverksamhet* på Ungdomsstyrelsen. I det arbetet har jag fått vrida och vända på begreppen förebyggande och främjande.

Men spelar det egentligen någon roll vilket arbets sätt man använder sig av? Är det inte ungefär samma sak? Min uppfattning är att förebyggande och främjande ungdomsverksamhet går hand i hand och kompletterar varandra.

I det förebyggande arbetet utgår jag till exempel från att en grupp ungdomar riskerar att använda droger eller bli kriminella. För att förhindra detta måste olika åtgärder till för att minska riskerna för detta. Det kan handla om att minska tillgången till droger eller möjligheten att begå kriminella handlingar. Nätverk kan byggas upp kring ungdomsgruppen för att öka den sociala kontrollen.

Om man har samma ungdomsgrupp och i stället utgår från ett främjande perspektiv, kan arbets sätten se lite annorlunda ut. Då kan man i stället försöka fånga upp vilka intressen ungdomsgruppen har, ta reda på ungdomarnas värderingar och utifrån det skapa goda relationer och därigenom leda in dem på ett annat spår.

Det handlar om ett förhållningssätt i arbetet och det kan användas oavsett om det handlar om ungdomar i riskzon eller ej. Den egna drivkraften och vilket uppdrag man har inverkar på val av arbets sätt, men det är målet att unga ska ha verklig tillgång till makt och välfärd som är det väsentliga.

Kultur och fritid

Kultur och fritid på olika villkor

text: Anette Persson foto: Cristián Serrano

Unga i glesbygd, unga med utländsk bakgrund, tjejer och äldre ungdomar är missnöjda med fritidsutbudet där de bor. Det visar Ungdomsstyrelsens nya rapport Fokus 06 om ungas kultur och fritid.

- Rapporten bygger på enkätsvar från drygt 30 000 ungdomar i åldern 13–25 år samt intervjuer med ungdomar, tjänstemän och politiker. Svaren visar att en av tre ungdomar är missnöjda med fritidsutbudet där de bor.

Vad är det då ungdomarna saknar? För det första kan man säga att det varierar mycket mellan olika kommuner. Därför är det viktigt att kommunerna tar reda på vad just ungdomarna i deras kommun önskar.

Men generellt sett är det framförallt ungdoms- eller fritidsgårdar som unga vill ha eller förändringar i befintlig verksamhet. Därefter önskar sig de unga

allmänt mer att göra, caféer, allmänna mötesplatser, badhus, uteställen, diskotek/förändringar i befintlig verksamhet, skateboardanläggningar, shopping, dans och allmänna idrottsaktiviteter.

Killar saknar framförallt aktiviteter som har med motorsport att göra, datorspel (LAN) och internetcafé. Motsvarande för tjejer är café, dans och shopping. Det skiljer sig även mellan ungdomar födda i Sverige och utrikes födda. Utrikes födda saknar framförallt basket, fotboll, kampsporter och fotbollsplaner för att kunna spontanidrotta.

Det har även betydelse var man bor. Unga i glesbygd vill i större utsträckning

än andra ha idrottsaktiviteter och i mindre utsträckning mötesplatser.

– Att ungdomarna vill ha idrottsaktiviteter kan bero på att man vill ha mer av det som redan finns och att idrottsplatser är mer lättillgängliga på grund av att det helt enkelt finns fler, säger Nils-Olof Zethrin, utredare på Ungdomsstyrelsen.

Ser man till ålder är det framförallt 17–18-åringarna som tycker att det finns för lite att göra.

– När ungdomarna börjar på gymnasiet växer missnöjet framförallt för att det inte finns mötesplatser, säger Lidija Kolouh, utredare på Ungdomsstyrelsen. De vill inte hänga på samma platser som "småglina" i grundskolan.

Äldre ungdomar blir utan

Utredarna har också sett att offentliga kultursatsningar missar 18–25-åringarna. Tanken är att unga ska möta kulturen via skolan och satsningarna riktas främst till grundskolans lägre årskurser.

– Kultursatsningar till äldre ungdomar utanför skolan kanaliseras genom till exempel studieförbunden. Men i de kommuner där sådana inte finns saknas den verksamheten helt, säger Nils-Olof Zethrin.

Även pengar spelar roll – i tätortskommuner med hög medelinkomst är ungdomar mer nöjda med fritidsutbudet. I rapporten visar det sig också att de ungdomar som är ganska inaktiva på sin fritid inte heller talar om vilka fritidsaktiviteter som de saknar.

– Det kan vara ett uttryck för att de ungdomarna är missnöjda med livet i stort och de tillhör ofta den mest utsatta ungdomsgruppen som riskerar ett utanförskap, säger Lidija Kolouh. Kommunens satsningar missar dessa ungdomars behov.

Hur man ska nå de missnöjda och oengagerade ungdomarna har varken utredarna eller de kommunföreträdare de pratat med något svar på. Däremot är alla ense om att det är viktigt att nå dem.

Vad ska då kommuner tänka på för övrigt för att få ett bra fritidsutbud för alla ungdomar?

– Mångfald och differentiering. Det finns inte en enhetlig lösning utan det krävs lokal anpassning, säger Jonas Bromander, utredare på Ungdomsstyrelsen.

Viktigt med tydliga mål

Men utredarna har ändå sett några generella åtgärder som tycks fungera bra. En är att kommuner som har tydliga mål med sina fritids- och kultursatsningar även har aktiviteter som attraherar unga. Ofta leder engagemanget i dessa populära satsningar till andra satsningar. I Lidköping till exempel har en kommunal tidning för unga utvecklats till en länstidning. Dessa satsningar kan i sin tur skapa andra positiva värden i samhället. Det kan till exempel leda till att unga får ökat inflytande och till personlig utveckling.

– Man måste utgå från ungas idéer och initiativ och ge dem inflytande över aktiviteterna. Det är också viktigt att fråga ungdomarna hur de vill påverka, säger Lidija Kolouh.

En annan lyckad åtgärd är samverkan inom kommunen eller mellan kommuner. Det kan ge vinster framförallt i form av erfarenhetsutbyte.

Det blir också vanligare med samverkan kring ungas mötesplatser. Kommunen, ideella föreningar, företag, studieförbund och skolan kan dela på ägande, drift och verksamhet.

– Om Ungdomens hus drivs i föreningsform kan föreningar söka bidrag från bland annat Ungdomsstyrelsen och EU, säger Lidija Kolouh. Men man får se upp så att de andra aktörernas satsningar inte ersätter kommunens. Till exempel så att inte ideella ledare ersätter kommunalt anställda fritidsledare, utan de bör komplettera varandra.

Positivt med en "påse pengar"

Att kommunen har en "påse pengar" som ungdomar kan söka bidrag ur för fritidsaktiviteter och att de får ett snabbt svar på ansökan är en annan framgångsrik åtgärd.

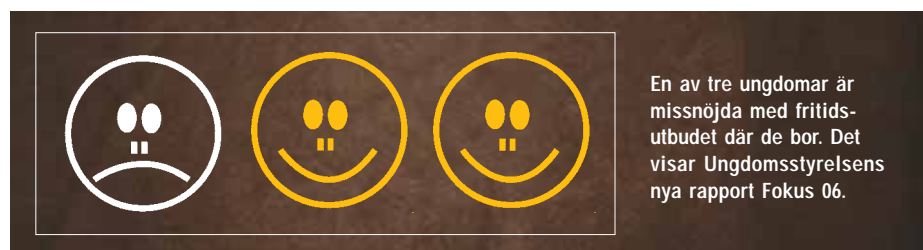
– Men man måste se över vilka ungdomar som tar del av dessa pengar. Risken finns att kommunen inte får med de ungdomar som både är missnöjda och som saknar förmåga att uttrycka vad de vill göra, säger Jonas Bromander.

Fokus 06 visar också att ungdomar överlag hellre vill göra något själva på sin fritid än att bara konsumera. De gillar sammanhang som bygger på personliga relationer och en stor andel vill lära sig saker på fritiden. Det är troligtvis därför som idrotten är en av de vanligaste fritidssysselsättningarna.

– Hälften av ungdomarna upp till 18 år är sysselsatta inom idrotten och det är en väldigt stor andel, säger Nils-Olof Zethrin.

Varför ska då stat och kommuner egentligen satsa på kultur och fritid?

– Fritiden ger social kompetens som är väldigt viktigt i vårt samhälle. När man lär sig saker växer man som människa. Och så är det kul, säger Lidija Kolouh. ■

FAKTA

• Beställ Fokus 06 – En analys av ungas kultur och fritid på www.ungdomsstyrelsen.se/order

**Funktionshindrade +
icke funktionshindrade**

text : Anette Persson foto: Bengt Persson

= Alla vinner

I Lund skapas ett mänskligare samhälle. Alla vinner när personer med och utan funktionshinder deltar tillsammans i kommunens fritidsaktiviteter. Vinsterna är empati, förståelse och social kompetens.

- ▶ Stadshallen i Lund. Jag ska träffa Bengt Persson som är samordnare i verksamheten Alla Vinner. Jag är lite sen och irrar runt men får syn på en man i ett rum längre bort. Han står och läser på en anslagstavla med ryggen emot mig. Han kanske vet var kultur- och fritidsförvaltningen är.
 - Hej, säger jag.
 - Inget svar.
 - Hej, ursäkta, säger jag lite högre.
 - Fortfarande inget svar. Konstigt.
 - Jag knackar på dörren och jag tror faktiskt att jag ropar hej en gång till, ännu lite högre.
 - Först då förstår jag att mannen är döv. Jag känner mig dum men kanske är det ett tecken på hur ovanligt det är att möta personer med osynliga funktionshinder i vårt samhälle.

Och kanske är det inte så konstigt att jag möter mannen just i Lund där man jobbar med att skapa ett mänskligare samhälle. Det är i alla fall så som deltagarna beskriver vinsterna med att inkludera alla i kommunens fritidsaktiviteter. Att alla vinner, både personer med och utan funktionshinder.

Att personer med funktionshinder vinner är kanske inte så svårt att tänka sig – de möter mer förståelse och får tillgång till fler fritidsaktiviteter. Men personer utan funktionshinder vinner också:

- Det ger empati, social kompetens och vidgade vyer, säger samordnaren Bengt Persson.

Enligt en rapport från Barnombudsmannen och Handikappförbundens samarbetsorgan i våras satsar bara varannan kommun på fritidsverksam-

heter för barn och ungdomar med funktionshinder. En av de kommuner som Barnombudsmannen lyfter fram som ett gott exempel är Lund.

Sedan 2001 har kommunen arbetat medvetet med att öppna upp befintliga fritidsaktiviteter så att funktionshindrade barn, ungdomar och vuxna kan delta tillsammans med icke funktionshindrade.

Arbetet började som ett projekt med finansiering från Allmänna arvsfonden. Sedan 2005 drivs verksamheten vidare som ordinarie verksamhet inom fritids- och kulturförvaltningen.

- Det som är nytt i vårt sätt att jobba är att vi går över gränserna mellan olika förvaltningar. Kärnan utgörs av fritids- och kulturförvaltningen, skolan och omsorgsförvaltningen med kanaler till andra organisationer som Handikapp-

rådet. Det gäller att kunna ta till sig andras kompetenser, säger Bengt Persson.

– Vi har också skippat diagnosgränserna, fortsätter han. Det spelar ingen roll vilken typ av funktionshinder du har.

Arbetet började med att skapa nätverk mellan verksamheter ute på fältet. Föreningslivet, särskolan, kulturskolan och biblioteken men även assistenter och led-sagare till funktionshindrade kontaktades.

– Man måste lägga rör och ledningar mellan organisationer och på så sätt bygga stabila kontakter, säger Bengt. Enskilda individer kommer och går.

”Provapå”-aktiviteter

När nätverken och samverkan var etablerad bjöds föreningslivet in till skolan för att berätta om sin verksamhet. Funktionshindrade erbjöds sedan att prova på aktiviteter på skoltid och på så sätt nådde man många. Ledarna fick också utbildning om hur det är att leva med funktionshinder och om olika hjälp-medel.

Responen från föreningslivet har överlag varit mycket positiv berättar Bengt. En del föreningar var dock negativa i början och sa att de inte hade pengar, ledare, tid eller utrymme. Men genom att pröva på att ta emot personer med funktionshinder var det många som blev förvånade över hur enkelt det var.

– Vi har en övertro på utbildning och information men ofta gäller det att våga kasta sig ut, säger Bengt. I praktiska möten sker något med folks attityder.

Ett femtiotal föreningar erbjuder nu aktiviteter för alla, bland annat teater, fotboll och ridning.

Vi är på väg till Humlamadens ridskola i Veberöd, en bit utanför Lund. Vi kör genom skogen, det är mörkt och det spöregnar. På ridskolan ska jag träffa några ungdomar med funktionshinder och deras föräldrar. Men när vi kommer fram är inte ungdomarna där – det är för svårt för dem att komma hit i detta väder och att rida under de här förhållandena.

Nya lösningar

Istället blir det ett samtal runt köksbordet i ridhusägaren Lis-lott Anderssons hus. På plats är representanter från Omsorgs- och habiliteringsförvaltningen, särskolan, region Skåne och en ledare från judoklubben Lugi. Samtalet kretsar

kring fördelarna med att ha fritidsaktiviteter i blandade grupper.

– För de som har fysiska funktionshinder måste man ibland tänka ut nya lösningar, säger Kristina Strutz, judoledare. Det är kreativt och det utvecklar både sporten och mig själv och som ledare blir jag tydligare. Även icke funktionshindrade kan behöva lära in moment på andra sätt.

– När grupper är blandade kommer man ifrån konkurrensen och deltagarna gläds istället åt varandras framgångar, säger Lis-lott Andersson från Humlamadens

foto: Anette Persson

Eva Tronarp, Kristina Strutz, Lis-lott Andersson, Bengt Persson, Åsa Olsson och Ami Thulin jobbar med att inkludera personer med funktionshinder i olika fritidsaktiviteter i Lund.

ryttarförening. Det blir automatiskt en positiv attityd i gruppen så länge som ledarna är öppna till blandade grupper.

– När eleverna har samma aktiviteter börjar de umgås och de lär sig att se personen, istället för att se på de i särskolan som de som är handikappade, säger Ami Thulin, specialpedagog i särskolan.

Samtidigt är det viktigt att kommunen även erbjuder fritidsverksamheter enbart för personer med funktionshinder:

– Man får inte glömma att personer med funktionshinder har något som hindrar dem och om ungdomar kommer in i klubbar som inte har kunskap om deras funktionshinder kan förväntningarna på dem bli för höga, säger Åsa Olsson från Omsorgs- och habiliteringsförvaltningen. Man får tänka på att inte utsätta barn och ungdomar för misslyckanden gång på gång.

– Funktionshindrade vill också vara bäst och de måste få möjlighet att tävla med personer på samma nivå, säger Kristina Strutz.

En lösning kan vara att den funktionshindrade tränar i en blandad grupp och

tävlrar i en förening för enbart funktionshindrade.

Även om Lund har kommit långt med inkludering efterlyser de alla en ännu större attitydförändring i samhället.

– Föräldrar ställer andra krav av idag och vill att deras funktionshindrade barn ska kunna delta i aktiviteter tillsammans med icke funktionshindrade, säger Bengt Persson.

Segregerat samhälle

– Men många av de som sitter i beslutsfattande ställning är vana vid att funktionshindrade är på vårdhem och att samhället är segregat, säger Kristina Strutz.

– Man måste formulera för politiker vad samhället vinner på inkludering, säger Bengt Persson. Jobbar man i ett projekt måste man bestämma sig för hur det ska se ut efter projektiden och vi hade ett år på oss att förankra uppåt i hierarkin. Vi byggde också på med forskarrapporter.

Elisabeth Olanders är mamma till Elin som är lätt förståndshandikappad och som rider i en blandad grupp:

– Elin behöver en sporre för att utvecklas. När hon red i en grupp med funktionshindrade hände inget. Men det är viktigt att lägga upp aktiviteten på rätt nivå. För Elin handlar det om att man måste ge henne mer tid.

Oliver Alm Andersson har ett funktionshinder i form av inlärningssvårigheter och spelar fotboll med killar utan funktionshinder.

– Det fungerar bra. Jag har svårt att lära mig saker men min mamma har sagt det till min tränare så han ska tänka på det. Jag vill bli bättre på passningar, snabbare och tänka mer positivt. ■

FAKTA

• Läs mer på:
Lunds kommun:
www.lund.se/allavinner

Barnombudsmannen:
www.bo.se

Handikappförbundens samarbetsorgan:
www.hso.se

Det behövs nya forum där unga kan mötas och prata om samhällsfrågor de tycker är viktiga, och måltiden är en mötesplats för samtal. Det tyckte Studieförbundet Vuxenskolan och drog i gång projektet Måltiden.

- Det är för mycket envägskommunikation i skolan när eleverna lär sig att svara rätt snarare än att resonera själva. Och om de unga inte söker sig till föreningsliv och organisationer så får dessa i stället komma till de unga, resonerade Studieförbundet Vuxenskolan. Projektet Måltiden testar måltidssamtal som en ny metod och arena för det demokratiska samtalet.

Årskurs sju på Rönnbyskolan i Västerås och årskurs åtta på Tokarpsskolan i Linköping har varit testpiloter. Under två skolluncher har eleverna ätit, diskuterat och satt ord på sina tankar.

– Maten är viktig i projektet, för vissa är det lättare att prata om man har något att pillra med under tiden. Måltiden förenar och gör det lättare att mötas, säger Linda Nors som är en av projektets två projektledare.

Bort från gamla roller

Måltidssamtalen leddes av samtalsledare som utbildades av projektet. De rekryterades bland studenter på folkhälsovetar-

Anna Klockner och Linda Nors har under sin tid som projektledare fått många kommentarer i stil med "maten ska väl tysta mun".

och lärarutbildningarna i Linköping och Västerås. Samtalsledarnas roll var att synliggöra varje deltagare i gruppen och hjälpa samtalet framåt, utan att komma med svar eller pekpinnar.

Det är viktigt att samtalsledaren kommer utifrån och inte är en av skolans lärare.

– Annars finns risken att man faller in i gamla roller. Tanken är att man ska bort från skolsituationen, säger Linda Nors.

Samtalen utgick från maten på bordet och fortsatte till frågor om livsstil, miljöpåverkan och kultur.

De ämnen som engagerat mest har varit hur djuren har det och miljöfrågor. Det har också varit mycket diskussioner om socker, lightprodukter, skönhetsideal och media. För att fånga upp de frågor som måltidssamtalen kretsade runt avslutades projektet med en måltidsmässa i varje stad.

Fredagen före höstlovet är det därför dags för måltidsmässa i Linköping. Tolv organisationer, allt från Linköpings FN-förening till Lantbrukarnas riksförbund är inbjudna för att prata om de frågor eleverna ville veta mer om.

– Vi vill ge eleverna chansen att träffa organisationer som de kanske inte visste fanns, säger Anna Klockner som är projektets andra projektledare.

På plats finns Karin Björkman och Lisa Harryson som håller i en workshop om hälsa. Båda har just avslutat sin magisterutbildning i folkhälsovetenskap vid

Linköpings universitet och har varit samtalsledare under måltidssamtalen på Tokarpsskolan.

– I en del grupper var det svårt, i andra lätt, att få alla att prata. Från en del har det varit väldigt tydligt att de inte tyckte det var kul. Men de flesta har tyckt att det var positivt, säger Lisa Harryson.

Båda tycker att reflektion och att ta egen ställning får för lite plats i skolan.

– Så minns man ju själv att skolan var. Att diskutera i grupp borde göras tidigare och oftare, säger Karin Björkman.

Blyga vågar prata

Tre av eleverna på mässan är Sara Embe Käberg, Jennifer Nilsson och Nathalie Ivenäs från Tokarpsskolan. De tycker att måltidssamtalen de hade i våras var en bra grej.

– Man fick säga vad man tyckte. Det är mycket lärorikt. Man förstår mer och får egna tankar, säger Nathalie Ivenäs.

– Om man är blyg vågar man prata mer när det är små grupper, säger Jennifer Nilsson.

– I skolan är det för mycket att man ska tänka på ett visst sätt. Man lär sig mer om man får säga vad man tycker, säger Sara Embe Käberg.

– De årskurser som kommer efter oss borde få göra samma sak – måltidssamtalen gav jättemycket, säger Nathalie Ivenäs.

Detta hoppas också de två projektledarna.

– Det krävs dock att skolorna själva tar ansvar för att driva samtalen vidare när projektet är slut. Till det behövs ett aktivt arbete, särskilt eftersom det är viktigt att eleverna får träffa personer som inte är deras lärare. Men samtalen kan lika gärna hållas på ett café eller en fritidsgård, säger Anna Klockner.

Bristande resurser

Projektet har satt i gång tankar ute på de deltagande skolorna, även om inte någon av dem planerar att arbeta vidare med just måltidssamtal.

– Jag upplever att projektet betytt mycket för elevernas förmåga att analysera och reflektera, det är den största fördelen. Och att ämnena har berört eleverna, säger Jan Karlsson som är SO-lärare på Tokarpsskolan i Linköping.

– Vi kommer fortsätta att arbeta med att få eleverna att reflektera mer, och vi har fått nya uppslag till infallsvinklar på

Samtalsledarna Karin Björkman och Lisa Harryson tycker att alla behöver träna på att diskutera.

skolämnena som eleverna är intresserade av att arbeta med. Till exempel barns och tonåringars situation i världen.

Men Jan Karlsson tror inte att det kommer att vara möjligt att ta in personer utifrån för att hålla samtal med eleverna: – Mycket stupar på bristande resurser.

Åsa Nilson är SO-lärare på Rönnbyskolan i Västerås. Det är en liten skola som har en hög andel godkända elever. Skolan arbetar tematiskt och eleverna är vana

Måltidsmässan var en intensiv dag fylld med diskussioner om allt från reklamsabotage till skolmat.

vid att reflektera och ta eget ansvar.

Hon berättar att eleverna uppskattade mångfalden på måltidsmässan, och att få träffa människor som kunde mycket om ämnena. Några tjejer har till och med önskat att själva få ordna en egen mässa för yngre elever på skolan.

– Elever som annars inte brukar göra sin röst hörd i klassrummet fick utrymme, även om en del fortfarande var tysta. Det fanns en nyfikenhet och känsla av att det var roligt att prata med någon utifrån som lyssnade. Det kan man fundera över: varför är de tysta eleverna tysta i klassrummet? Hur skapar vi en situation där de vågar, och den där känslan av att det inte finns rätt eller fel?

Åsa Nilssons intryck är att också måltidssamtalen under vårterminen var mycket uppskattade av eleverna.

– De tyckte om att få tala fritt om det de var intresserade av, och att det inte var en bedömningsituation. För så är det i skolan: de vet att det ligger ett betyg bakom.

Låta alla komma till tals

Tanken är att fler skolor ska haka på idén med måltidssamtal.

– Vi kommer att fortsätta gå ut på det här sättet, och vi vill sprida metoden vidare. Förhoppningsvis kommer vi att kunna ta fram ett studiematerial som kan användas av andra som vill prova, säger Linda Nors.

Hon tycker att det viktigaste med måltidssamtalen är att unga som annars inte kommer till tals fått möjlighet att uttrycka sig.

– Min dröm är att måltidssamtal blir en del av skolan, i alla skolor. Det är en friare arena som passar de som får ont i magen bara av att komma in i ett klassrum. ■

FAKTA

- Läs mer om att söka bidrag till nya metoder i regional och nationell ungdomsverksamhet på www.ungdomsstyrelsen.se

HÅRD SOCIAL KONTROLL – många tjejers vardag

text & foto: Jenny Morelli Brandorf

Tjejjouren Somaya vill in i skolorna och öka medvetenheten om hedersbegreppet och om tjejers rättigheter.
– Friheten beskärs för många när de kommer i puberteten, säger Susanne på Somaya.

► Tjejjouren Somaya hjälper och skyddar unga tjejer som lever med hedersproblematik. Somaya ligger vid ett lugnt torg i en av Stockholms förorter. En oansenlig dörr leder in till ett ombonat litet mottagningsrum där det står en soffgrupp. Susanne, Claudia och Aisha möter upp. Vi slår oss ned i sofforna med kardemummakryddat kaffe och morotskakor för att prata om unga tjejer och hedersproblematik.

Till skillnad från kvinnojouren driver tjejjouren en mer utåtriktad verksamhet. De ser som sin uppgift att sprida kunskap om hedersbegreppet, att få ungdomar att prata om sina värderingar och skolpersonal och fritidspersonal att bli medvetna om att problemet finns.

Men de vill inte vara med på bild i tidningen. Det är en säkerhetsfråga. Just nu lever fem kvinnor med barn i deras skyddade boenden. Så jag stryker deras efternamn och lovar att inte publicera deras ansikten.

Vilka är de vanligaste problemen

tjejerna har som söker sig till er?

– De är kontrollerade på olika sätt. Det kan vara: "Pappa låter mig inte hälsa på en kompis" eller "Jag måste komma hem direkt efter skolan", säger Susanne.

– Eller "de har åsikter om min klädsel och hur jag talar", säger Claudia.

Men kontrollen kan ske på lite olika nivåer. Nästa steg i kontrolltrappan är "De kollar min mobiltelefon" eller "jag får inte gå ut på nätet".

Skvaller vanligt

Många unga tjejer lever med känslan av att familjen hela tiden hyser en underliggande misstanke om att det är något skamfyllt på gång.

– Att en flicka står och pratar med en pojke kan betyda att de har legat med varandra, att hon är en hora, säger Susanne.

– Den sociala kontrollen är hård och skvaller vanligt typ: "Vi såg din dotter som stod och pratade med den och den killen där och där", säger Claudia.

Vilken hjälp behöver de som söker sig till er?

– Många av tjejerna får stöd och hjälp i samtal eller genom att vi besöker dem på till exempel skolan. Om de varit utsatta för våld behöver de skydd, då har systerjouren skyddat boende, säger Susanne.

Men man får tänka sig för mer än en gång innan man placerar en minderårig tjej i skyddat boende.

– Det är lätt att plocka en flicka från hennes familj men hur mår hon sen när hon är lösryckt från sitt sammanhang? säger Aisha.

Hur bemöter ni den unga tjej som kommer hit?

– Flickans egen berättelse är A och O. Det är den vi arbetar utifrån. Vår viktigaste fråga till alla är: Vad tror **du** att vi kan hjälpa dig med? säger Susanne.

– Vi fördömer ingen, vi kritiserar ingen. Det är inte vårt jobb. För en del tjejer är det självklart att underordna sig familjens vilja. De vet inget annat, säger Claudia.

Att tänka att det för en del familjer är gruppens bästa som går före individens är inte så svårt att förstå. Men att konspirera till mord eller uppmana sitt barn till att begå självmord för hederns skull? Varför inte bara förskjuta henne?

– För att i en hederskultur är det en skam som drabbar hela kollektivet. Om flickan dör renas släkten, säger Aisha.

– Om en tjej eller kille bryter mot gruppens normer blir skammen offentlig för hela gruppen. Det räcker inte med att förskjuta henne eller honom. Vi har hört fler och fler säga att trycket på tjejerna ökar så att de själva uppmanas att ta livet av sig, säger Susanne.

Hösten är hektisk för Somaya. Förra helgen var det utbildning om hedersproblematik i Stockholm för tjejjourer ifrån hela Sverige. Susanne deltog som föreläsare. Hon gav exempel på värderingsövningar och metoder som man kan använda sig av i arbetet med tjejgrupper och killgrupper i skolor eller på fritidsgården.

Jobba med killarna

– Killarna är enormt viktiga att arbeta med. Att ha killgrupper och lufta värderingar i grupp är en bra metod, säger Susanne.

Under en av hennes övningar får ungdomarna bland annat lufta och diskutera frågor som: Vad är manligt och kvinnligt? Är pornografi förtryck? Är slöja förtryck? Varför? Varför inte? Vad är kristet? Vad är typiskt muslimskt?

Men även om hösten är stressig för Somaya så är våren den mest hektiska säsongen för tjejjourerna.

– Strax innan sommarlovet är det högt tryck på oss. Det är för att många ungdomar riskerar att skickas utomlands för tvångs gifte under sommarlovet, berättar Susanne.

– Jan Guillou är som jag var förr, säger Juno Blom.

Men hur kan man då göra för att förebygga att våldsspiralen trappas upp? Och hur kan man nå ut till den unga tjej som behöver hjälp?

– Kunskap och att förändra värderingar är viktigt, säger Claudia.

Flera av rösterna under tjejjoursutbildningen och mycket av litteraturen om hedersvåld pekar ut skolan som den bästa arenan för att arbeta med attityd-förändring.

Många unga upplever skolan som en frizon och därför är det den viktigaste platsen för att prata om demokrati och att mänskliga rättigheter även gäller unga kvinnor.

– Många upplever att de bara lever måndag till fredag från 8 till 16, säger Susanne.

Hon tar fram en broschyr och viftar med den.

– Så här mycket frihet har många flickor när de är små, säger hon.

Sedan river hon bort nästan hela broschyren så att det bara återstår en liten hörna.

– Och så här mycket frihet har de när de kommer i puberteten. Men kunskap om förtryck måste komma inifrån genom samtal, inte med pekpinna uppträna. Diskussioner om demokrati och mänskliga rättigheter är en utmärkt ingång, säger Susanne.

Balkongflickorna

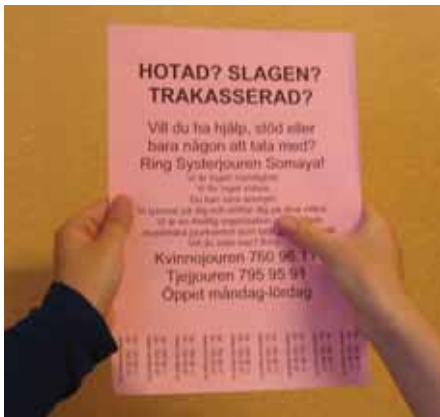
Sveriges Radios Kaliber gjorde i höstas ett program som hette Balkongflickorna. Där hänvisas till en undersökning av Astrid Schlytter vid Stockholms universitet som pekar på att ungefär 100 000 unga tjejer i Sverige i olika grad blir kontrollerade av sina familjer.

I januari 2006 skrev Jan Guillou i en krönika i Aftonbladet att han tror att de som hojtar högst om hot och rädsla för hedersmord är de som fått en bit av förra regeringens 180 miljoner kronor som de satsade på att förebygga hedersmord. Det är fortfarande svenskfödda män som slår ihjäl sina nära och kära, invandrare är kraftigt underrepresenterade i statistiken, skriver han bland annat.

Men kvinnorna på tjejjoursutbildningen fnyser ljudligt åt uppgifterna och när hans namn nämns. För det första är hedersmord bara toppen på isberget. Det

– Prata om sådant som berör men anklaga aldrig. Susanne föreläser för tjejjourerna.

Viktigt med utåtriktad verksamhet.

räcker oftast att man kontrollerar sitt barn på andra sätt.

– Kanske räcker det med misshandel, kanske räcker det med tvångsgifte, säger Susanne.

Juno Blom jobbar som jämställdhets-handläggare och utbildare på länsstyrelsen i Östergötland.

– Jan Guillou är precis som jag var förut. Han tror på kulturellt hänsynstagande och att alla har rätt att vara den de är och ha en plats i gruppen. Men kulturell frihet får **aldrig** väga tyngre än mänskliga rättigheter och vårt lagsystem. Jag skäms över vissa saker som jag inte tog tag i förut när jag jobbade som lärare. Tjejerna jag hade i gymnastik som inte fick delta

för sina föräldrar till exempel. Jag hade ju åtminstone kunnat fråga dem vad de ville, säger hon.

Är hederskulturens vitalitet inom vissa grupper ett tecken på en misslyckad integrationspolitik?

– Jag tycker vi ska koncentrera oss på att lyckas med integrationen istället för att skylla på att något gått fel. I en lyckad integrationsprocess förändras vi allihopa och tjejers rättigheter främjas, säger Juno.

Claudia på Somaya var själv hårt hållen som ung, hon gick ut ensam på disco första gången när hon var nitton år. Nu är hon beteendevetare, tjugoåtta år gammal och bor själv i en lägenhet mitt i stan.

Hon ser sig själv som en okuvlig optimist. Liksom många andra unga bär hon på en djup erfarenhet av integration och alla dess konflikter inom sig.

– Jag vet att både samhällets och familjens värderingar kan förändras. Alla kan göra det jag har gjort. Jag är ett levande bevis på att en ung tjej kan leva ett självständigt liv. Jag har kämpat för att bli den jag är, säger Claudia. ■

– Du är aldrig ensam, säger Susanne, Claudia och Aisha på tjejjouren Somaya.

FAKTA

• Fakta hedersrelaterat våld

Hedersrelaterat våld eller förtryck finns i klaner och familjer i ett patriarkalt familjesystem. Individerna är underordnad gruppen som äger och tar yttersta ansvar för heder och skam. Både i muslimska och kristna familjer kan det finnas en stark hederstradition. Våld eller hot om våld uppstår när den unga kvinnans (eller mannens) frihet blir ett hot mot familjen.

(källa: "JAG! Om flickors livsutrymme", Länsstyrelsen Östergötland och Elektra)

• Fakta Systerjouren Somaya

Systerjouren Somaya erbjuder stöd, råd, skydd och hjälp till självhjälp. Den är en politiskt och religiöst obunden ideell förening som har kontor och lägenheter för skyddat boende i Stockholm. Inom Somayas nätverk pratar man över 20 språk. Somaya startades 1998 och arbetar mot våld och diskriminering. Läs mer om deras verksamhet på www.somaya.nu

• Ta reda på mer:

JAG! Om flickors livsutrymme, utgiven av Länsstyrelsen Östergötland.

Ungdomar och hedersrelaterat våld – Om transkulturellt behandlingsarbete, utgiven av Rädda Barnen 2006.

Balkongflickorna av Kaliber, Sveriges Radio 061015, www.sr.se

Fryshusets Elektra, www.elektra.nu

Sharaf hjältar – Fryshusets verksamhet för killar som är beredda att bekämpa det patriarkala tänkandet, www.elektra.nu/db/artiklar/sharaf.htm

Länsstyrelsen i Östergötland: Om förtryck i hederns namn www.e.lst.se/e/hedersfortryck/

Regeringen, www.regeringen.se

Ungdomsstyrelsens regeringsuppdrag, www.ungdomsstyrelsen.se

Notiser

Ny skrift om inkludering i föreningslivet

Lunds universitet har tagit fram en skrift som handlar om hur ett antal föreningar gjort för att integrera människor med utländsk bakgrund. Föreningarna berättar om utmaningar, problem och lösningar. Skriften *Våga öppna! – att integrera människor med svensk och utländsk bakgrund i föreningslivet* går att ladda ned på www.regeringen.se

Se filmen *Precis som alla andra*

De unga med neurologiska funktionshinder i Sverige, DUNS, har tagit fram en dvd från deras teaterföreställning *Precis som alla andra*. Filmen är tänkt som underlag för diskussioner omkring utanförskap, normalitet och avsaknaden av personer med funktionshinder inom kulturen. Läs mer på www.nhr.se

Insatser för unga med psykisk ohälsa

Ungdomar med psykisk ohälsa ska inte behöva vänta mer än en månad på bedömning av en specialistläkare och ytterligare högst en månad på behandling. Ungdomar med psykiska funktionshinder ska omfattas av en aktivitetsgaranti. Syftet är att den unge ska få ett arbete eller sysselsättning under arbetsliknande förhållanden. Dessutom ska personen få en koordinator som ska driva rehabiliteringsprocessen och stödja den enskilde. Det var några förslag i slutbetänkandet *Ambition och ansvar* från regeringens nationelle psykiatrisamordnare Anders Milton.

Läs mer på www.regeringen.se

Malmö – Årets ungdomskommun

Malmö utsågs till Årets ungdomskommun på Ungdomsstyrelsens rikskonferens med motiveringen: "Årets ungdomskommun 2006 är en kommun som trots mycket stora utmaningar har tagit krafttag för att förbättra ungas villkor. Vi vill särskilt lyfta fram kommunens engagerade arbete för att öka ungas inflytande och för kreativa satsningar på ungas fritid och föreningsliv. Genom årets utmärkelse vill Ungdomsstyrelsen uppmärksamma kommunens imponerande ansträngningar och samtidigt utmana kommunen.

Malmö ni är bra – vi tror att ni kan bli ännu bättre".

Läs mer på www.ungdomsstyrelsen.se

UNGDOMSTID

Det var då jag fick en hjärna

Namn: Mikael Niemi
Yrke: författare
Född: 1959

Mikael Niemi började skriva noveller och dikter i femtonårsåldern. Det stora genombrottet kom med romanen *Populärmusik från Vittula* som är en humoristisk skildring av livet i Pajala under uppväxten på 1960- och 70-talet. Mikael Niemi är nu aktuell med den nya romanen *Mannen som dog som en lax*.

foto: Dan Norrá/Conatum

Vad innebar det för dig att gå från barn till ungdomstid?

– Oj. Jag citerar Lars Gustafsson: "Det var då jag fick en hjärna". Som tonåring börjar man reflektera över allt ifrån kläder till politiska och existentiella ställningstaganden. Det är också en tid av frigörelse från föräldrarna.

Tror du att livet för dagens unga skiljer sig från när du var ung?

– Ja, det tror jag. Min ungdomstid var fortfarande auktoritär med en vuxenvärld som styrde. Idag tror jag att unga respekteras mer som individer. Men samtidigt tror jag att vuxna förväntar sig att unga ska ha tydliga åsikter och frågan är väl om man som ung alltid har alla färdiga svar.

– Den enorma medieexplosionen i vår tid är en annan skillnad. När jag var ung fanns det bara en tv-kanal. Skolan ägde den enda videoapparaten i byn. Det gjorde att vi hade mer tid för samtal och spontana aktiviteter. Idag får jag känslan av att man sitter mer hemma för sig själv.

Vilka utmaningar tror du nästa generation unga kommer att brottas med?

– Hälsfrågor som fetma och kost. Chips, godis och läsk är lättillgängligt och billigt – men också farligt vanebildande. På min tid fick man åka ända till Luleå för att äta pommes frites. Jag minns hur jävla gott jag tyckte att det var!

– Men den viktigaste utmaningen är hur unga ska handskas med den ökande stressen. Jag kan känna mig beklämd över hur världen tränger sig på, det finns en stor oro bland unga för växthuseffekten och annat. Där har vuxenvärlden ett ansvar att vara en motvikt till allt elände och visa att livet också är roligt och meningsfullt!

Intervju: Claudia Torres

POSTTIDNING B

Vid adressändring, skicka den nya och den gamla till:
Ungdomsstyrelsen
Box 17801, 118 94 Stockholm

BEGRÄNSAD EFTERSÄNDNING
Vid definitiv eftersändning återsänds försändelsen med den nya adressen.

Notiser

Nytt EU-program = Ung och aktiv i Europa

Den 1 januari startar det nya EU-programmet *Ung och aktiv i Europa*. Det ersätter det gamla programmet *Ungdom*. Drygt åtta miljarder kronor satsas under sju år i det nya programmet för att stödja ungas samhällsengagemang i Europa. Som förut kan unga, föreningar, ungdomsledare och kommuner söka bidrag till olika typer av samarbeten kring utbyten, volontärtjänst, lokala ungdomsinitiativ, ungdomspolitik och kvalitetsutveckling för ungdomsledare.

De största förändringarna i det nya programmet är att åldersgränsen förändras och sänks till 13 år för utbyten och höjs till 30 år för volontärtjänst, möjlighet finns att göra projekt med grannländer till EU samt möjlighet att få stöd till europeiskt politiskt samarbete och stöd till demokratiprojekt för att skapa nätverk mellan ungdomar.

Läs mer på www.ungdomsstyrelsen.se/ungochaktiv

Konferenser om Ung och aktiv i Europa

Under våren 2007 kommer Ungdomsstyrelsen att anordna konferensserien *Europeiskt samarbete på lokal nivå – lyx eller livsviktigt?* på sex orter. Serien kommer att handla om det nya EU-programmet *Ung och aktiv i Europa*, europeisk ungdomspolitik och hur kommuner och organisationer kan utveckla europeiska projekt. Konferenserna vänder sig till politiker och tjänstemän som arbetar med ungdomsfrågor och som är intresserade av hur internationellt samarbete kan utveckla det lokala ungdomsarbetet. Konferensserien kommer till Borlänge, Kalmar, Kristinehamn, Lund, Sollefteå och Stockholm. Håll utkik för datum och anmälan på www.ungdomsstyrelsen.se/ungochaktiv

Utbytesprogrammet med utvecklingsländer permanentas

Utbytesprogrammet med utvecklingsländer har sedan 2002 varit ett pilotprojekt som har skett i samarbete mellan Sida och Ungdomsstyrelsen. Nu permanentas programmet. Målen med utbytesprogrammet är att öka intresset och engagemanget för globala utvecklingsfrågor, främja internationalisering och öka kunskapen om fattigdomens orsaker och hur globala förhållanden i nord och syd påverkar varandra. En förändring i programmet är ett ökat krav på ömsesidighet mellan deltagarna, vilket bl.a. innebär att båda parter ska vara lika delaktiga i utformningen av projektet. Läs mer på www.ungdomsstyrelsen.se

Nu drar vi igång!

- Nacka 15 februari
- Sundsvall 22 februari
- Skellefteå 1 mars
- Motala 7 mars
- Eskilstuna 9 mars
- Karlskrona 21 mars
- Göteborg 28 mars
- Malmö 29 mars

Välkommen

till Ungdomsstyrelsens konferensturné för politiker och tjänstemän som arbetar med ungdomsfrågor.

Vi presenterar:

- nya rapporten Fokus06 – En analys av ungas kultur och fritid
- nya EU-programmet *Ung och Aktiv i Europa*

För information och anmälan besök vår webbplats:
www.ungdomsstyrelsen.se/konferens

UNGDOMSSTYRELSEN

är en statlig myndighet som verkar för att unga ska få verklig tillgång till makt och välfärd. Det gör vi genom att:

- Ta fram och förmedla kunskap om ungas levnadsvillkor.
- Följa upp riksdagens och regeringens mål för den nationella ungdomspolitiken och stödja kommunerna i deras ungdomspolitiska arbete.
- Fördela bidrag till och stödja metodutveckling inom ungas fritid och föreningsliv samt inom internationellt ungdomssamarbete.

BRUS ges ut av Ungdomsstyrelsen
upplaga 11 000, 4 ggr/år
ansvarig utgivare Ingrid Bohlin
redaktör Anette Persson
form Christian Serrano

omslagsfoto Mia Askerlund
adress Ungdomsstyrelsen
Magnus Ladulåsgatan 63A
Box 17801, 118 94 Stockholm
tfn 08-566 219 00, fax 08-566 219 98

e-post
brus@ungdomsstyrelsen.se
webbplats
www.ungdomsstyrelsen.se/brus

ISSN 1404-5710
tryck EO Grafiska